

Korenine prihodnosti gozdarstva: gozdarstvo kot organska sestavina kulture naroda - da, celo nekaj več

Dušan MLINŠEK*

Izveček:

Mlinšek, D.: Korenine prihodnosti gozdarstva: gozdarstvo kot organska sestavina kulture naroda - da, celo nekaj več. Gozdarski vestnik, št. 4/2000. V slovenščini, cit. lit. 21.

Gozdarstvo bodočnosti - sonaravno gozdarstvo na organskih temeljih razmišljanja in ustvarjanje mnogonamenskega gozda za visoko kakovost življenja kot rešitev za človeško družbo prihodnosti.

Ključne besede: gozdarstvo, gozd, gozdna učilna, kognitivno gozdarstvo, večnamenska vloga gozda, smernice razvoja.

I ZA UVOD NEKAJ RESNIC, KI SE JIH LAHKO SRAMUJEMO

Naj začnem s preprostim dejstvom, ki nas opozarja, da ob pomanjkanju cilja zadremlje sleherna aktivnost. Gozdarstvu ciljev, povezanih z originalnimi idejami, ni nikdar primanjkovalo, saj je bilo usmerjeno k načelom trajnosti, in to načrtno vsaj zadnjih dvesto let, podzavestno pa glede na značaj stroke že mnogo prej. Toda okoliščine, predvsem pa agresivnost nekaterih drugih gospodarskih področij, so delu z gozdom organski razvoj zavirale in onemogočale. Izjeme so bili le svetli momenti, kratka obdobja, ki so bila gozdu in naravi nasploh naklonjena. Uničevanje narave in njenega gozda je zgodba o rojstvu in uspešnem razvijanju človekovega RAZ-UMA, ko je človek začel in nadaljeval svojo razdiralno početje z uničevanjem naravnih, ekosistemskih tvorb, kot so npr. gozdovi, vodovje itd., in to delo nadaljuje še danes (CHARGAFF 1995, MEYER-ABICH 1988, 1990, PRIGOGINE 1988). Človek je z nomadsko miselnostjo, predvsem z živinskim gobcem (s tercetom: govedo, ovce, koze), počel največje zlo v zgodovini uničevanja narave širom sveta (BÖHLER / EGGER / VOGLER / WANNER 1990, FERGUSON 1984, HAENSCHKE 1982, LORENZ 1969, MARKL 1986). Ta nomadska miselnost se je ohranila v "modernem" človeku tako, da to delo "uspešno" nadaljuje na različne načine, prikrito s koruznimi polji, z uničevalno vzrejo živali, z deformiranjem gozdov v nenaravne tvorbe, z industrializacijo dežel, vse brez slehernega spoštovanja naravnih, za življenje nepogrešljivih danosti. "Nomadski lobi" počenja to danes po vsem svetu. Lep primer pri nas je, ko se poizkuša po pičlega pol stoletja uspešnega revitaliziranja gozdov ponovno agresivno

in uničevalno zapraviti doseženo s slovenskim gozdom. Potrebno je oživljanje naravnega gozda z vsemi funkcijami, potrebnimi za kakovost življenja, s sonaravnim ravnanjem, ki ga je razvilo evropsko gozdarstvo kot odpor agrarni miselnosti.

Razumljivo, da se ta ponovni zločin ne sme posrečiti, čeprav obstajajo mnoge okoliščine, ki bi k takšnemu usodnemu spodrsrljaju lahko pripomogle. Naj naštejemo nekatere od njih:

- Osveščenost slovenskega človeka je razmeroma skromna, kar je treba pripisati pomanjkljivi izobrazbi. Gozdarstvo v Sloveniji je razvilo določen način delovanja, ki se ga da prikazati s tetraedrom s štirimi oglišči:

1. izobraževanje strokovnjaka,
2. raziskovalno delo,
3. praktično delo z gozdom,
4. osveščanje javnosti.

To je izredno racionalen in uspešen način dela stroke v neki majhni državi, kjer z nenehnimi povratnimi informacijami bogatimo svoje znanje in večamo uspeh pri delu z naravo. Danes na podlagi rezultatov v naravi ugotavljamo, da smo bili zelo uspešni, vendar smo premalo poudarjali delo z javnostjo. In prav premalo osveščena javnost je tista, ki se premalo zaveda, kaj naravni ekosistemi, kot je npr. gozd, za življenje v resnici pomenijo. Kako lahko je prepričati javnost o pomenu oz. nepomenu gozda, pove nekje zapisana primerjava tovarne Mercedes s površino 10 ha s površino vseh gozdov v Nemčiji. Na površini 10 ha naj bi ta tovarna ustvarila tolikšen donos kot vsi nemški gozdovi skupaj. Zelo primitiven in lažen prikaz, v katerem ni zajeta množica najrazličnejših življenjskih funkcij gozda, od katerih je življenje odvisno. Na takšen in podoben način se javnost pre-

* D. M. prof. dr. dr. hc. c., BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. Večna pot 83, 1000 Ljubljana. SLO

pričuje, da je premalo hrane in so nam zato potrebna koruzna morja, živinske oz. živalske megafarme in podobno (HAENSCHKE 1982). Takšni prikazi povsem zamagljuje bistvo narave in njenega gozda, ker ne temeljijo na ekološkem knjigovodstvu, v katerem je vsa škoda, storjena v naravi, vračunana in v katerem cene nekkega produkta govorijo resnico.

- Agrarna razdrobljenost v Sloveniji presega vse meje. Za primerjavo navajam podatek za Avstrijo: ta ima 3,6 mio ha gozda in 230.000 posestnikov (ust. informacija). V Sloveniji pa je na 1,1 mio ha gozda pribl. 300.000 gozdnih posestnikov, torej 5-krat več. Podobne razmere so v kmetijstvu. Vse to nam narekuje, da moramo razviti povsem lastno koncepcijo ravnanja z gozdom kot našo skupno dobrino brez pognemanja drugih. Predvsem pa se moramo vprašati, zakaj je do takšnega stanja sploh prišlo.
- Živimo skrajno vprašljivo življenje, ko se niti ne zavedamo, kako smo kot ujeto človeško bitje v tehničarstvu živalskem vrtu psihično prizadeti (FROMM 1979, LASZLO / LORENZ 1969). Gozdarjevo delo, ki temelji na spoznavanju naravnih zakonitosti, je zato vse bolj usmerjeno v raziskavo bodočnosti in opozarjanje javnosti, kam vodi sedanja miselnost. Hkrati pa zahteva ta koncept kreativnost pri ravnanju z gozdom kot še vedno dokaj pohabljenim ostanom pristne narave.

2 POTREBNO JE POZNATI PRETEKLOST, DA BI LAHKO BILI USPEŠNI V PRIHODNOSTI

Velika nesreča sedanjega časa je, da se sedanja družba iz preteklosti noče učiti, kar je v velikem nasprotju z razvojno potjo zdrave ustvarjalne družbe. Ničesar začetega ne pustimo, da bi dozorelo in pokazalo svoje sadove. Naglica in njeni instrumenti nas silijo, da ostajamo podpovprečna družba. Pri delu z gozdom in z naravo nasploh se to odraža izrazito negativno. Povprečnost je usodna, je odraz nekulture. Pri delu z gozdom pomenijo dolgoročen razvoj, zorenje in stoletja odraščanja živo nasprotje naglici in neizkušeni. Gozd je simbol strpnosti, trajnosti "modrosti" in s tem resnične kulture in nasprotje velocifističnemu* kmetijstvu in vedenju družbe nasploh.

Če je tako, potem je potrebno poznati in tudi doumeti pota gozdarstva od nomadskih konceptov iz davnine pa vse v današnji čas kot zakoreninjeno bolezen

* Goethejeva skovanka iz besed velocitas in lucifer (v njegovem znanem delu Faust že 200 let nazaj), ko pesnik opozarja, kako vrag goni človeka k vse večji naglici.

človeške nekulture. Hkrati pa je treba primerjati napore gozdarske znanosti in prakse, kako pobegniti in razviti ustvarjalna, naravi prijazna pota ravnanja z gozdom v Sloveniji. O bilanci uspešnosti in spodrseljajih govore:

- Skoraj 200 let naporov gozdarstva pri revitalizaciji gozda na krasu.
- Beg iz agrikulturnega načina razmišljanja k sonaravnemu delu z gozdom zadnjih 100 in tudi več let (MLINŠEK 1972).
- Uveljavljanje principa trajnosti z začetki pred 200 leti.
- Izgon nomadskega patenta - živalski gobec v obliki terceta govedo-ovca-koza - iz gozda in hkrati ukinitve stelarjenja kot dodatnega zločina nad naravo.
- Uvajanje kognitivnega koncepta gospodarjenja z gozdom v vsej Sloveniji s pomočjo kontrolne metode in gozdnogojitvenega načrtovanja (MLINŠEK 1994).
- Občutno povečanje biosubstance v slovenskem gozdu v obdobju 1950-1990, ko se je količina deblovine povečala s 140 m³/ha do današnjih več kot 200 m³/ha (v povprečju za Slovenijo). Kar je veliko v primerjavi z izsekanimi gozdovi v predvojnih časih in še vedno malo v primerjavi s tistim, kar bi morali v gozdu imeti, ali pa v primerjavi s Švico, ki ima v svojih gozdovih v povprečju že nekaj manj kot 400 m³ oz. ton deblovine na hektar.
- Prepoved ekstenzivnih, naravi tujih posegov v gozd (goloseki) in uvajanje točkovno - negovalnega sistema ravnanja z gozdom. Zaustavitev velikopovršinskih primitivnih krčitvenih teženj okoli leta 1960.
- Uvedba biološke amortizacije kot neke vrste predhodnika, (edinstvenega na svetu) "ekološkega knjigovodstva".
- Afirmacija gozdarstva Slovenije v svetu s stanjem gozda in ne nazadnje s svetovnim kongresom IUFRO l. 1986.
- Dojetje pomena rastišča in fitocenološko kartirana Slovenija (50-70 % vsch gozdov) kot edinstven pomen na svetu; hkrati dojemanje rastišča (njegovega življenja) in biocenološke združbe kot nedeljive celote.
- Razvoj aktivnega varstva narave z razvijanjem in uvajanjem sonaravnega (naravi prijaznega) ravnanja z gozdom kot naprednejše vrste v primerjavi s klasičnim varstvom narave z "ograj". Torej negovalno varstvo narave kot edina pravilna pot.
- Posebej je treba poudariti razvojno pot gozdarstva kot nenehnega boja z birokratsko diktaturo države

in defetizmom, ki sta največja sovražnika narave. Saj je poznano dejstvo, da gozd ni zelena miza, kjer naj bi rasel les, gnojen s črnilom in papirjem.

Gre za uspešne napore, ki nam jih svet zavida in ki so tudi kašipot v bodočnost.

Predpogoj za bodočo razvojno pot slovenskega gozdarstva je poleg dojemanja preteklosti predvsem nadaljnje razvijanje novega drugačnega načina razmišljanja, razmišljanja s pomočjo gozda.

Razvijati sozvočje z naravo pomeni opuščanje antropocentričnega gledanja in razlaganja narave. Antropocentričnost mora zamenjati biocentrično dojetje narave (SCHWEIZER 1984). Posledica antropocentrične filozofije je uničeno sookolje in močno prizadeta človekova notranjost in njegovo vedenje. Biocentrična naravnost človeka, ki mu je temelj spoštovanje življenja kot življenja, lahko dojame tudi bistvo gozda kot naravino stvarino za ohranjanje in za uspešen razvoj življenja. Napačno dojetje narave je razumljiva posledica usedline mnogih milijonov naših prednikov še iz nomadskih obdobj, ki so nam vtisnila roparski odnos do sookolja in človeka oddaljila od njegove matere narave. Dojetje gozda kot vrhunskega samodejnega stvarstva narave v idealnih življenjskih pogojih nas opozarja, da so življenjski procesi in razvojne zakonitosti v pragozdu veljavni, in pomembno je, da jih človek spoštuje pri sleherni svoji aktivnosti, vedenju, gospodarstvu, vzgoji, izobraževanju in drugje.

Spoznavanje pragozda nam razkrije nov pristop k dojetju življenja. Dojeli bomo, zakaj bolno, iznakaženo naravno rastišče povzroča bolno življenje in bolnega človeka (MARKL 1986). Dojeli bomo, zakaj so obdelovalne površine, še posebej s kemijo krmljene površine, izvor za nastajanje defektnega in bolnega življenja. Zemlja v svojem naravnem razvoju je produkt sozvočja med živim in neživim substratom (ki ima svojo lastno življenjsko pot). In sozvočje teh dveh življenj pomeni težnjo in uspešno uveljavljanje vitalnega življenja. Gre za vitalnost življenja, ki je odvisna od moči lokalnih silnic na eni strani in globalizacijskih trendov na drugi strani, ob nenehnih poizkusih uveljavljanja življenja v naših pogojih v gozdnem ekosistemu, ki ga narava za uveljavljanje življenja propagira in ustvarja v naši evropski sredini na vsakem koraku. In če nenadoma ugotavljamo, da je to gozdno življenje zamenjalo koruzno polje in podobni umetni človekovi konstrukt, potem se počasi le zavedamo, kako nevarno za voženo je človekovo življenje.

Ob takšnem in podobnem razglabljanju ugotavljamo, da so naše predstave o naravi polne stereotipov. Vprašajmo se, zakaj smo slepi in zakaj nas nekdo slepi. In kaj se bo zgodilo, ko se bomo otresli stereotipov, kot je npr. zlagana kulturna krajina? Družba brez stereotipov ima vse pogoje, da postane uspešna družba bodočnosti z atributom kulturna družba. Kulturna družba brez potreb po šminkanju mrtvega telesa narave in tolaženja prizadete notranjosti človeka, kulturna družba, ki živi v resničnem sozvočju s pristno naravo.

3 GOZDARSTVO POTREBUJE NOVO IZRAZOSLOVJE, PREDVSEM PA POIMENOVANJE TISTIH LAŽIGOZDNIH TVORB, KI JIM NE MOREMO REČI GOZD

Pod izrazom gozd razumem polnokrven gozdni ekosistem, katerega številne ekosistemske funkcije niso prizadete in kjer prevladuje določeno sozvočje med številnimi funkcijami, ki jih gozd spontano opravlja. Kritično vrednotenje uspešnosti funkcij gozda nas bo kmalu privedlo do razočaranja. Ugotoviti bomo morali, da imamo zelo majhen delež resničnega gozda in velik delež iznakaženih gozdnih tvorb, kjer je učinek gozdnih funkcij komaj omeimbe vreden. Dosledno kategoriziranje različnih gozdnih tvorb glede na moč in kakovost gozdnih funkcij nas bo streznilo. Ugotoviti bomo morali, da mladi sestoji na velikih površinah ne morejo biti gozd, ampak so šele gozd v nastajanju. Podobno velja za smrekove monokulture na tujem rastišču, za izsekane drevesne sestojce, steljnike, grmišča (pionirska in degradirana). Skratka, ugotoviti moramo, kaj lahko glede na moč funkcij imenujemo gozd in česa ne in kaj je treba storiti, da bi negozd zopet postal gozd. Še bolj kot gozdar potrebuje to razlikovanje javnost, zato da bi znali vrniti gozd kontinentom in še posebej naši Sloveniji.

Ugotavljamo torej, da je Evropa gozdnato zelo revna. Ne le zato, ker prevladuje umetna savana. Ne le zato, ker nima več gozda v Sredozemlju, temveč zato, ker so mnogi njeni gozdovi zgolj zelene kulise, lažni gozdovi. Evropski človek živi na odru, z zelenimi kulisami dekoriranem odru. Na tem odru se človek sprašuje, kako nazaj na naravno sceno življenja. To je eno od osrednjih življenjskih vprašanj. Zanima nas, kaj storiti, Evropa potrebuje novo gozdarstvo, nasveto pa išče v ostankih svojega pragozda.

4 DRUGAČEN NAČIN RAZMIŠLJANJA OD NAS ZAHTEVA, DA DOJAMEMO DOMOVINSKO PRAVICO GOZDA V NAŠI KRAJINI

Zakaj ne bi dojeli, da ima v naši krajini gozdno življenje predpravico praprebivalca te krajine? In če je tako, potem je naša dolžnost, da naravo oz. njen gozd zaprosimo za bivalno vizo za sožitje z gozdom, ki nenehno zahteva svoj življenjski prostor ponovno nazaj. Kot sonaravno naravnani gozdarji bomo mnogo dojeli, tudi npr. to, da je staro drevo nepogrešljiv sestavni del družbe in mu moramo zato posvečati posebno pozornost. Dojeli bomo resnico o sookolju. To je pojem, ki mora zamenjati pojem okolje, ker je le-to antropocentrična označba zgolj za človekovo okolje. Naš celosten pogled pa govori o življenju in njegovem sookolju. V tako dojetem sookolju nam bo lažje razumeti, da sta npr. gozd in sladkovodni sistem nedeljiva celota. In v tako razumetem sookolju odpade cela vrsta nepotrebnih vodogospodarstvenih predpisov. Kajti gozd kot naravni regulator vodnega režima ne sme biti v nobenem primeru prizadet glede svoje vodne funkcije. Osveščanje in razkrinkavanje stereotipov in nadoščenjanje le-teh z resničnimi dejstvi ne pomeni nič drugega kot zahtevo po kultiviranju kapitalizma kot družbenega procesa. Dovolj nam je posnemanja kratkovidnih agrarnih konceptov in beganja od ene napake k novim grehom, ki se jim v zadnjem času pridružuje računalniška evforija z informacijsko "drisko" z mnogo znanja in z bore malo modrosti (WEIZENBAUM 1991, 1994). Gozda in lesa se tudi v bodoče ne da odmisлити od sestavine naše kulture. V nobenem primeru pa ne pride ponovno v poštev podrejanje gozda in ravnanja z njim demonstrativni tehniki, na kar je z vso resnostjo opozarjal že Albert Schweizer (SCHWEIZER 1984) in zelo nazorno prikazoval tudi priznani filozof Hans Jonas v svojih delih o znanosti in odgovornosti (JONAS 1984).

Gozdarstvo je že zdavnaj razvilo idejo o trajnostnem razvoju in delu z gozdom kot skrbi za potomstvo. Ta etična vrednota temelji na znanstvenem spoznanju in modrostnih izkušnjah, ki govorijo, da **tiči skrivnost uspešno delujočih funkcij v nenehni harmoniji vseh v gozdu delujočih silnic** (KÖSTLER 1967).

5 ČLOVEK V ŽIVALSKEM VRTU BEŽI IZ UJETNIŠTVA IN ODKRIVA GOZD KOT REŠITELJA

Zgodovina gozda v Sloveniji je, tako kot povsod, ropanje in uničevanje narave. Dokazi za to so primorski Kras, belokranjski in suhokranjski steljniki,

pohorske monokulture itd. Povsod, kamor pogleda kritično oko, naletimo na gozdne kulise, ki naj bi bile gozd. Povzročitelj vsega pa je človekova požrešnost v obliki živinskega gobca in lakomne države v obliki davkov. Do čudežnega zasuka je prišlo le tu in tam, npr. v Švici pred 100 leti pa tudi pri nas v iztekajočem se 20. stoletju.

Z zemeljsko oblo pa človek še kar naprej ravna kot s slačipuncno in nadaljuje s svojo prakso, ki jo je v bistvu zastavil že v času nomadstva. Odnos do Zemlje je ostal nespremenjen, spremenile so se le tehnologije. Naj spomnim le na obsežne in druge zaokrožitve polj (Flurbereinigung) širom zahodne Evrope, kjer so zaokroževali posestva in polja za čim racionalnejšo strojno obdelavo, skanalizirali vodovje, odstranili ostanke gozdne vegetacije itd., skratka perfekuirali barbarstvo nad naravo. Podobna junaštva smo opravljali tudi pri nas, toda na srečo v manjši meri. Naravne okoliščine v Sloveniji namreč preprečujejo, da bi se umetna savana velikopovršinsko razširila. Kmet je po kognitivni poti iskal primerne površine za kmetovanje in je temu primerno krčil gozdove z občutkom in opazovanjem, sicer bi jih hudourniki odnesli. Tako so nastale enkratne mozaične in z gozdom prepletajoče se gole površine z zelo dolgim gozdnim robom, ki znaša po naši oceni najmanj 40.000 km (dolžina ekvatorja) in kjer pribaja do velike pestrosti in do velikega ekološko pozitivnega učinka, ki blaži ekološko vprašljiv učinek umetne savane, beri agrarne površine.

Moderna agrokemijska miselnost je povsod subtilno prisotna, njene posledice v obliki psevdosavane pa podzavestno vzbujajo revolt prizadete človekove notranjosti, vse kot produkt človekovega pošastnega neznanja in neodgovornega početja. In vendar prihaja postopoma do preloma. Globalizacijski val pustošenja se sicer nadaljuje. Vendar se z druge strani pojavljajo lokalno drugačni trendi kot revolt in protitež globalizaciji. Gre za splošen pojav, ki je poznan v naravi, predstavlja pa posebno poglavje razmišljanja, ki ga zaradi časovne in prostorske stiske izpuščam. Moč lokalnega je treba dojemati kot revolt globalnemu. V lokalnem je porajanje izvirnega kot protitež birokratskemu, pomeni revolt materije in duha kot protitež razdejanju življenja in njegovega sookolja (NAISBITT 1994). Močno prizadeto življenje človeka išče izhod in se zateka k izvorom pristne narave, kamor zagotovo spada tudi GOZD. Nastajanje varstva gozdov kot posebne zvrsti gospodarjenja (bolje ravnanja) z gozdovi pomeni višjo, razvitejšo stopnjo klasičnega varstva okolja; v njem je zajeto celostno varstvo živ-

ljenja s komponentami, kol so energijska, mehanična, ekološka, psihična, družbena, vzgojna, če hočete tudi ezoterična, skratka kakovost življenja. Gre za nasprotje maskiranju matere zemlje, ko poizkuša človek z masko skriti ekološko pa tudi duhovno revščino na Zemlji. Medtem ko ostaja varstvo narave v naivni razvojni fazi, poizkuša sonaravno ravnanje z gozdom slediti kontinuiteti narave z namenom razvijanja in zagotavljanja kakovosti življenja. Gre torej za celosten, ekosistemski pristop oz. približevanje naravi. Zato naj postane naša šola v bodoče tudi univerza v univerzi gozdnega ekosistema oz. ekosistema gozdnate krajine. Pri tem gre za razvoj, za vztrajanje, in ne za podiranje ali pa za posnemanje tujega, in to naj bi postalo gozdarstvo na našem, slovenskem, specifičnem rastišču. In temu primerno naj bi se v bodoče vse bolj orientirala tudi bodoča slovenska družba.

6 MOGOČNA, ODRASLA DREVEŠA MOLČE GOVORE IN GROZEČE OPOZARJAJO

Človek jih noče poslušati in razumeti. V njihovih stoletja nastajajočih deblih je shranjenih tisočkrat več pomembnih informacij kot pa v vseh naših računalniških napravah. In prav v tem dejstvu je njihova veličina. To moramo dojeti, ker je gozd enkraten pripomoček za dojetanje bistva življenja. S takšnim znanjem obogateno človeško bitje ne bi doživljalo spodrseljajev, ki nas spremljajo pri vsakdanjem življenju, kaj šele v političnih forumih. Naše sookolje bi drugače, bodrilno izgledalo in delovalo. Dojeti gozd in njegovo ekosistemsko delovanje, pomeni dobiti spoštovanje do njegovih silnic in modrosti.

Gozdarstvo, torej ravnanje z gozdom in gozdnato krajino, ta naloga še čaka. Resda je bilo že mnogo storjenega, vendar bi bili domišljivi, če ne bi ugotavljali, da smo kljub vsemu šele na začetku. Gozdarstvo v Sloveniji je uspešno zastavilo kontaktiranje z naravnim gozdom na ekoloških temeljih, in to kognitivno pot spraševanja narave o njenem reagiranju na gozdarjeve negovalne posege v gozdu, kadar poizkuša nekatere funkcije gozda oživljati oz. krepiti. Pripomoček, ki ga pri tem uporablja, je gozdnogojitveno načrtovanje in tip gozdarskega načrtovanja nasploh. Pri tem nas čaka poglobljanje tega dela oz. pripomočkov. Bionika, na katero se naslanjamo, je veda, ki odkriva naravne patente za uporabo v tehniki. Pri tem dela veliko napako, da naravi iz njene celote iztrga njene iznajdbe. Posledica tega je uporaba teh patentov s škodljivimi stranskimi učinki, ki so za sookolje mno-

gokrat škodljivi, ker so bili naravi ukradeni (iztrgani). Naša naloga je, da z nenehnim opazovanjem in preverjanjem odkrivamo skrivnosti narave, jih ne krademo, temveč si jih izposojamo za razvoj kakovosti življenja, torej za kultivirano sozvočje med človekom in naravo. Z drugimi besedami, potrebna sta gozdar in njegovo odgovorno delo; le-to je sicer odlika stroke, saj smo povedali, da že 200 let uporabljamo princip trajnosti, ga dopolnjujemo, pa vendar pri tem delu posameznikom tudi spodleti. Te posamezne spodrslijaje pa opazovalci radi posplošujejo. Zato se bodoče gozdarstvo nima pravice motiti, tj. delati napak, temveč z odličnim ravnanjem z gozdom delovati kot vzor in učitelj pravega varstva narave.

Iz povedanega sledi, da gozdarstvo v neki deželi, kot je Slovenija, tudi v bodoče rešuje zgolj originalnost idej in njihovo izvajanje. Ta originalnost je v bistvu, v delu z gozdom, v pouku z gozdom, pogojena s specifičnostjo naših naravnih rastišč, vse to kot uspešen odpor globalizacijskim trendom. Čas je, da se otresemo raznih ideologij in začnemo razmišljati z niče, z ekološko potjo (= gospodinjstvo Slovenije) kot dejstvom. To pa pomeni konec klasične deifikacije denarja kot produkta religiozne nekroze, kot je to zapisal Emmanuel Todd (BATESON 1985).

Na takšnih temeljih razvita gozdarska znanost in njen študij pomenita nadaljevanje že uspešno začetega oblikovanja nove šole oz. nove vsebine izobraževanja. In ker imamo srečo, da se ukvarjamo z gozdom kot ekosistemsko tvorbo, smemo mirno trditi, da spada tako usmerjena stroka med predhodnike drugačnega, višjega nivoja univerze, kjer se pojavljajo kognitivnost, inventivnost, predvsem pa celostno opazovanje z gozdom in gozdnato krajino kot prvo violino v študijskem orkestru.

Le na ta način se lahko uspešno izognemo nevarnostim moderne informatike (WEIZENBAUM 1991, 1994), ki jo smemo uporabljati zgolj kot orodje. Pred njo zbežimo v naravo gozda, kar bo rešitev tako za gozd kot tudi za človeka.

V bodočem načrtovanju in ravnanju z gozdom je potrebno v sozvočju z naravo ustvarjati gozd, ki bo dajal ton in oporo celostnemu življenju, torej tudi človeku v krajini. Gozdarstvo brez celostnega pogleda na življenje bi bilo defektno. Naši gozdnogospodarski načrti to sicer upoštevajo. Gozd v Sloveniji mora dajati celosten življenjski ton. Zakaj to omenjam? 70 % Slovencev biva na 30 % gričevnate in ravninske krajine v Sloveniji. Prav na teh območjih z gosto naseljenostjo pa je gozd v mnogih primerih lažigozd, ki ga je nujno

treba zopet spremeniti v gozd kot učinkovito bivalno sookolje. Podobno velja tudi za gorski gozd, ki je indirekten sooblikovalec gričevnatega življenja, saj je njegova varovalna funkcija nenadomestljiva krovna funkcija za življenje v Sloveniji, še posebej v nižavjih. Z drugimi besedami, hiša ne sme dominirati nad krajino, temveč mora gozdnata krajina dominirati nad hišo. In prav na tej točki se dogajajo največje napake. Ne le da hiša dominira nad krajino, temveč tudi mrtvi deli krajine (nespoštovanje rastišča, ki tudi živi svoje lastno življenje) dominirajo nad krajino. To je pojav, ki postaja zaradi vse večje uporabe težkih strojev in ranjevanja matične podlage in vse večjega deformiranja agrarnih površin vse bolj pereč. Tovrstna opozorila so nujna, če se zavedamo, kaj gozd v bodoče pomeni kot kreator, kot ekološki gospodar in kot veliki učitelj v deželi, v kateri moramo razviti poseben tip gospodarstva in življenja, ki bo specifičen za bodoče enkratno življenjsko sookolje kot garancija za visoko kakovost življenja. Z drugimi besedami, eldorado Slovenije za življenje in psihično zdravje Slovencev in turističnih obiskovalcev s predznakom kulturni turizem.

Pri vsem tem igra les kot enkratni, nenadomestljivi naravni patent izredno pomembno vlogo. Moti se tisti, ki meni, da je polnokrven gozd s trajno učinkovitimi funkcijami v okolju mogoče ustvariti brez posebno skrbne nege lesne substance. Gozd je vse prej kot kamnolom, beri lesolom. Njegova resnično visoka kakovost nastaja ob specifičnih pogojih in je za naravo kot bivalno sookolje človeka nenadomestljiva organska substanca. Res pa je, da je to substanca lesna industrija razvrednotila z nekulturnim načinom predelave. Les kot mnogonamenska snov v našem sookolju spada med tiste substance, ki za svojo rast, predelavo, razkroj itd. porabijo daleč najmanj energije v primerjavi z umetnimi snovmi. Poleg tega ta neokrtnjen les, uporabljen v bivalnem okolju, seva temu okolju tudi svoj energijski potencial in blagodejno deluje na prebivalca takšnega prostora. V porabi in predclavi lesa mora zato priti do temeljitega zasuka. To Sloveniji ne bo težko, saj je dežela s tradicijo v plemeniti predelavi lesa, ki jo je potrebno le oživiti. Oživiti pa moramo tudi spoštovanje lesa kot enkratne, redke, vsestransko uporabne plemenite naravne substance, katere neokrnjena prisotnost v gozdu v gozdnati krajini in v ožjem bivalnem okolju človeku predstavlja neprecenljivo vrednoto življenja.

Gozd kot enkratna, edinstvena vrednota, odnos do njega, prikazan na ravni kulture, in gozdarjevo delo v

sozvočju z naravo so mogočni izzivi Sloveniji, ki temelji na začetkih, zastavljenih v dvajsetem stoletju in delno tudi že poprej. Druga polovica dvajsetega stoletja je bila še uspešnejša. Kar je uspelo gozdarstvu, ni uspelo nobeni drugi gospodarski veji. Stroka se nahaja na polovici sonaravno uspešne poti z označbo kultura. Tako profilirano stroko zahtevata narava in obolela človeška družba (F'ROMM 1979). Druga področja človekove aktivnosti korakajo v večini primerov po stari, nezdravi, naravi tuji poti. Le-ta zna omamiti posameznika v naših vrstah, da bo zagovarjal nekdanjo mehanistično pot. Pot, za katero veljajo podobni izreki, kot je *Neka neumnost, ki je slučajno v modi, ne more roditi nič pametnega* (pisatelj Theodor Fontane) ali pa *Takozvane resnice imamo na sumu, da so zelo nestanovitne* (Wilhelm Busch). Posebno globoko pa je naslednja misel: *Neumnost postane nevidna, ko doseže dovolj zajetne dimenzije* (Bertold Brecht).

Prikazan razvoj gospodarjenja z naravo v službi človeka, ki prihaja, pa je nekaj posebno privlačnega. Stroka bo nadaljevala z delom, ki si ga je zastavila tako, da postajata gozd in gozdnata krajina gozdarjev laboratorij, v katerem stroka trajno kreativno eksperimentira in s pomočjo narave izpopolnjuje gozd oziroma iz negozda nastaja pravi gozd. Gre za šolo izpopolnjevanja, kjer je gozdar trajni učenec. Hkrati pa je tako oskrbovan gozd odličen objekt v naravi za precizobraževanje in osveščanje javnosti. Gozdar postane po tej poti pedagog s posebno nalogo: izobraževanjem in preobrazbo prebivalcev s svojim delom in z dodatnim poučevanjem. Gozdarjev gozd je pri tem osrednji pripomoček. S takšnim konstruktom bomo zajeli vrsto gozdarskih aktivnosti z zagotovitvijo po kakovostno neoporečnem ravnanju z gozdom in hkratnem izobraževanju javnosti. Razumljivo, da potrebujemo za takšno kompleksno delo, ki je enkratno zanimivo in ki nenehno vzpodbuja k novim idejam, posebej zato pripravljene pedagoške programe. Celo več. Razmisliti je treba o tem, kar je naredila Norveška, kjer je gozdarski službi uspelo v vse šolske programe, od osnovne šole do univerze, vključiti kot redni predmet znanje o gozdu, ki ga poučuje regularna gozdarska služba. Le-ta porabi za to delo 20 % svojega rednega delovnega časa (ustna informacija direktorja gozdarskega inštituta Norveške (Åss)). Začetki takšnega pouka datirajo v leto 1982. Rezultat tega pouka je, da so gozdarji ustvarili skupen jezik z javnostjo in še posebej s politiko. Kaj to pomeni, kaže razmišljati v naši družbi.

Tudi za Slovenijo bi bilo nujno, da ustvarimo nekaj podobnega, kar bi pomenilo zanimiv in učinkovit ka-

kovostni skok, saj bi poleg osveščanja javnosti gozdarstvo prenašalo naša razmišljanja in izkušnje tudi na druga področja človekovih aktivnosti. Torej Slovenija kot gozdna učilnica v naravi, kot izziv in hkrati zagotovilo za uspešen razvoj gozdarstva in Slovenije hkrati.

POVZETEK

Ob pomanjkanju svežih ustvarjalnih idej ni pričakovati ustvarjalne bodočnosti. Hkrati je potrebno poznati preteklost, da bi lahko bili uspešni v prihodnosti. Za stroko, kot je gozdarstvo, ki je glede na naravo gozda primorana razmišljati večdimenzionalno, je to še posebej pomembno. V prispevku je prikazan izvimi greh od narave odtujenega človeka in njegov vpliv na uničevanje sookolja. Predpogoj za uspešno osvoboditev iz stereotipnih oklepov preteklosti je povsem nov način razmišljanja. To, kar je slovensko gozdarstvo v 20. stoletju uspešno zastavilo (npr. vračanje gozda krasu, Schollmayerjev uspešni poizkus in merilo 1 : 1 itn.). Nadaljevanje tega in izvedba popolnega zasuka v načinu razmišljanja in dela z naravo pa pomeni gozdarstvo kot resnično kulturo nekega naroda, sozvočje človekovega dela in narave gozda, imenovano sonaravno ravnanje z gozdom, in zdravljene psihično prizadetega človeka moderne družbe. Izgubljen človek ponovno odkriva gozd kot rešitelja, kot glavno sestavino bivalnega okolja. Hkrati ponovno odkrivamo les kot pomembno prvine našega sookolja. Gozd je ponovno človekov učitelj in vzornik. Raznaravljen svet in njegova renaturalizacija potrebuje zopet resnični gozd, in ne gozdnih kulís, in z resničnim gozdom izpopolnjen profil gozdarja in gozdarske službe, kjer bo gozdar poleg že obstoječe ekološke, ekonomske in tehnične usposobljenosti intenzivnejše usposobljen tudi kot psiholog, vzgojitelj in učitelj. Slovenijo je glede na naravne danosti treba jemati kot eldorado gozdnate krajine, gozdarstvo pa kot predhodnika aktivnega varstva okolja in vzor gospodarstvu nasploh.

Viri

- BATESON, G., 1985. *Ökologie des Geistes*.- Suhrkamp.
 BÖHLER, B. / EGGER, J. / VOGLER, W. / WANNER, H., 1990. *Bedrohte Umwelt-kranker Mensch*.- V. Hans Huber, Bern, Stuttgart, Toronto.
 CHARGAFF, E., 1995. *Ein zweites Leben*.- Klett-Lotta Stuttgart.
 FERGUSON, D. N., 1984. *Sacred Cows*.- Library of Congress Card Catalog.
 FROMM, E., 1979. *Haben oder sein*.- DTV. München.
 HAENSCHKE, F., 1982. *Die Gigantische Verschwendung*.- V. Kindler, München.
 IONAS, H., 1984. *Das Prinzip Verantwortung*.- Inselverlag, Frankfurt a. M.
 KLEINSTÜCK, J., 1989. *Forstschritte auf Widerruf*.- Klett Cotta Stuttgart.
 KÖSTLER, J. N., 1967. *Wald-Mensch - Kultur*.- Paul Parey.
 LASZLO, E. *Die inneren Grenzen der Menschheit*.- Horizonte Verlag Rosenheim.
 LORENZ, K., 1969. *So kam der Mensch auf den Hund*.- Deutscher Taschenbuch Verlag München.
 MARKL, H., 1986. *Natur als Kulturaufgabe*.- Deutsche Verlagsanstalt Stuttgart.
 MEYER - ABICH, K. M., 1988. *Wissenschaft für die Zukunft*.- V. C. H. Beck, München.
 MEYER - ABICH, K. M., 1990. *Aufstand für die Natur*.- Carl Hanser Verlag München, Wien.
 MLINŠEK, D., 1972. *Ein Beitrag zur Entdeckung der Postojna kontrolmethode in Slowenien*.- Hamburg/Berlin, FWC. H. 4-5, s. 291-296.
 MLINŠEK, D., 1994. *Was ist naturnahe Waldwirtschaft in Ökologische Waldwirtschaft* H. Graf (Hatzfeld Herausgeber).- V. CF Müller.
 NAISBITT, J., 1994. *Global Paradox*.- I. D. Schauer - Düsseldorf.
 PRIGOGINE, J., 1988. *Vom sein zum werden*.- Piper München.
 SCHWEIZER, A., 1984. *Wir überleben können*.- Herder Spektrum Freiburg im Breisgau.
 WEIZENBAUM, J., 1991. *Kurs auf den Eisberg*.- V. Piper München.
 WEIZENBAUM, J., 1994. *Wer erfindet die Computer mythen?*- Herder Spektrum, Freiburg.